

Duell under basketkorgen

Skinnskompass, skinkapass. Kärt barn – och dans – har många namn.

Fast visst går det bra med Sinkelipass, också. Mycket bra, till och med.

Text: MATS KLOCKLJUNG
Foto: SUSANNE SANDSTRÖM

Klockan är nio och i Klockarbergsskolans gymnastiksal har den sista läraren just stängt av sin mobil.

Lysrören strålar obarmhärtigt när Björndansaren gör sin vrålande entré, ditslungad genom tidstunneln direkt från medeltiden.

Med två ben i golvet, två ben mot taket och tillsynes utan huvud(!) skuttar besten omkring och gör vänligt våldssamma utfall mellan raderna av förtjust skräckslagna Brandbergsbarn. Benen som viftar mot taket – och den mullrande trumman – gör sitt bästa för att trissa upp stämningen.

Och förtjusningen fortsätter, när de viftande benen visar sig ha en kropp som upp-och-nedvänd gömt sig under "björnskinnet". Nu tar de båda kåpklädda männen varsin liten björkviska som de fjäderlätt och lekfullt kringskuttande daskar till allt och alla de träffar på med.

OCH KNEPET GÅR HEM även denna gång, precis som alla andra över tvåhundra sextio gånger som truppen Sinkelipass givit sin föreställning "Krumsprång" tillsammans med musikanterna Sörmländska Lekare. Basketkorgen och lysrören upplöses som i ett töcken. Publiken är fångad.

Plötsligt finns inte något gap mellan kulturell bakgrund, mellan tuffa femmor och dansande män, mellan en svettadof-tande gymnastiksal och marknadsplatsens gyckelspel eller mellan 2001 och 1501.

– Nu tar vi en gavott, säger Björnmannen som visar sig heta Andreas. Björnfällen är avlagd och nu är han klädd i en brun kolt, mössa med öronlappar och närmast laxrosa hosor.

– Gavotten var väldigt populär på medeltiden för dels fick man visa hur duktig man var på att dansa och dels fick

De ödesmättade trummorna och svärdsslagen är det enda som hörs, när Andreas och Anders dansduellerar.

man pussas med vem man ville – och hur mycket man ville!

– Det gör vi så gärna, säger Gunnel i rostbrun klänning med huckle. Och det är jag som ska välja vem jag tycker dansar bäst, Anders eller Andreas. Så först får de tävla.

Säckpipan, fiddlan och nyckelharpan brummar igång.

Anders och Andreas gör var och en för sig allt vildare och allt snabbare akrobatiska steg och konster, här gäller det att glänsa – och efter varje utmaning blir det pusskalas. Inte bara med Birgitta och Gunnel utan med den som råkar stå närmast – är det en fröken eller fotograf, vad spelar det för roll? På medeltiden var man minsann inte knusslig med pussarna.

FLER UTMANINGAR, nu till musik från Pärns förnämliga mungiga i norskt smide: vem av de båda männen kan svinga sin käpp snabbast runt sig själv och mellan benen samtidigt som han dansar, vem kan hoppa högst jämfota över den käpp han samtidigt håller i ett tvåhandsgrepp, vem kan snabbast dansa över käpparna när de ligger i kors på golvet – utan att vidröra stavarna och allra helst utan att blunda – vem kan ...? Hela tiden hetsar de varandra: snabbare, snabbare, snabbare ...

Gunnel får svårt att välja, hon provar dem båda men väljer till sist att dansa med Anders och dansen utvecklar sig. Nu är alla fyra med, så dansar de i ring

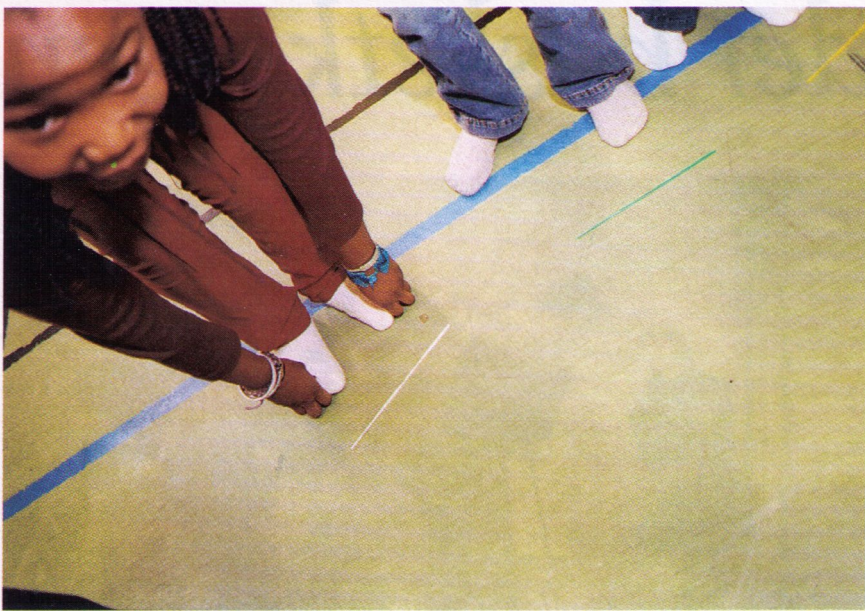
och allt slutar med att männen tar ett stadigt tag om varandras armar bakom kvinnornas ryggar och svingar dem runt, som i en slängpolska, så att de flyger med benen rakt ut och de vackra klockformade klänningarna fylls med luft. Som liggande dervischer är de när de svävar med fötterna en bra bit över golvet.

DET ÄR HÖGT TEMPO, knepiga turer, uråldrig musik och dramatik. Och inte blir det mindre knepigt eller dramatiskt, när först de bandomlindande bågarna och sen svärdet kommer fram. Det ena svärdet har en mycket ojämn egg, inte på grund av många eller intensiva strider, avslöjar Andreas:

– Utan mest för att smeden inte lyckades få stålet så hårt som det skulle. Han hade väl otur med det här svärdet helt enkelt. Men det andra är bättre, som synes. Fast vi behöver inga vassa svärd, här är det ju inte meningen att skada någon.

Bågdansen först. Var och en håller i en båge omlindad med blå eller röda band. Hela tiden "förvandlas" bågarna och blir till portaler, till hopprebsliknande vaggor, till takvalv. De förs närmare varandra och längre bort – under, över och mellan. För betraktaren ser det hela mycket komplicerat ut, som blommor som slår ut och drar ihop sig.

Svärdsdansen sen. Två förstämde trummor understryker dramatiken i den koreograferade tvekampen. Våldiga slag utväxlas – som dessbättre alltid träffar

– Och så håller man bara i tårna, samtidigt som man hoppar över sugröret. Lättare sagt än gjort.

rätt. En värdig avslutning på uppvisningen.

För nu blir det verkstad – först i storgrupp i gymnastiksalen, därpå i mindre grupper klassvis. Med liv och lust ger sig barnen in i "jämfotahopp över litet sugrör medan du håller dig själv i tårna", ett billigt och relativt ofarligt experiment.

Något värre är "föra en rundstav bakom bröstet, kliva över och föra den över huvudet, över ryggen och fram igen", en process som måste ses och där resultatet i värsta fall kan bli både sträckningar och ryggsnitt, i varje fall för en otränad medelålders kropp.

NÅGOT LÄTTARE ÄR möjligen "plocka upp kork från golvet med raka ben och öppen mun utan att använda händerna". Lyckan är stor bland de barn som lyckas med något de bara någon timme innan aldrig ens hade sett. En del klarar det direkt och ser ut att aldrig ha gjort annat än just detta. Få om ens några av de nittio barnen står över – det ska gå!

Och det går. Innan eftermiddagen är slut har alla barnen övat in minst ett moment, varav några tränat sig i bågans och svärdsdans (med både svärd och rundstav), till den gemensamma avslutande uppvisningen på eftermiddagen. Stor succé – givetvis – inte minst den avslutande långdansen!

Visst märks det att Sinkelipass består av proffs! Jovisst, lärare är de allihop men bara Andreas Berchtold som är lärare på folkdanspedagogkursen på Väddö folkhögskola och Birgitta Möller-Nilsson, som är lärare i bland annat historiska danser vid Danshögskolan har dans som arbete. Gunnel Berchtold är förskollärare på Väddö och Birgittas man Anders Nilsson utbildar lärare som

har blinda elever i sin klass, och är dessutom frilansande danspedagog.

En liknande bakgrund har de tre musikerna, som för övrigt alla tre är riksspelmän:

MULTIINSTRUMENTALISTEN Pär Furå är lärare för döva med utvecklingsstörning, nyckelharpisten Bernt Olsson presenterar sig som pensionerad svensklärare och språkpurist (och är dessutom en av landets två riksspelmän på stråkharpa – den andre är Styrbjörn Bergelt) samt fiddelspelaren Leif Johansson som är stråklärare vid Gnesta kommunala musikskola.

Pärs fru Marianne, som spelar fiol, är inte med för dagen. Till vardags är hon lågstadielärare.

– Vi kallar oss deltidsproffs, säger Anders, en av de första deltidsprofessionella grupperna med inriktning på folklig dans. Och vi tillbringar faktiskt en stor del av tiden på turné – på studiedagar i skolor, i kyrkor, på medeltidsfestivaler och marknader eller var de än vill ha oss.

Det kan innebära allt från att dansa i en jämtsk ishall, där mattorna knappast isolerar från isen de ligger på, eller på en företagsmiddag för åtta personer ("en artist för varje gäst") till att uppträda inför 54 miljoner sydkoreanska tv-tittare i samband med en kulturbiennal i Söul.

– Det var som den värsta popbandsbevakningen, säger Anders.

EXOTISKT, SÅ DET FÖRSLÅR. Men också i Sverige är ju dessa danser och denna musik exotisk. Kanske är det till och med så, att många av barnen från framförallt Balkan och Mellanöstern känner igen både sättet att spela – med mycket bordun – och att dansa – i grupp och med inslag av kraftmätning –

mer än många av de svenskfödda kamraterna. Säckpipan är ju exempelvis ett högst levande instrument i Balkanländerna, i Ungern och Rumänien.

– Vi har tillbringat många timmar i olika musikarkiv, säger Andreas. Där hittar man mycket.

– Och vi har ju vår svenska folkliga kultur att utgå från, säger Bernt.

MEN ÄNDÅ VET vi aldrig exakt hur de här danserna egentligen utförts, säger Birgitta:

– Man får använda fantasin och samtidigt erkänna att det vi gör nu kanske inte alls stämmer med det man vet om tio år. Att lyssna på musik och se på dans från andra kulturer är ett sätt att upptäcka hur det kan ha gått till hos oss på medeltiden. En hel del finns ju beskrivet i litteraturen från den tiden, till exempel Olaus Magnus' praktverk "Historia om de nordiska folken" som har med båg-dansen.

– Och i skrifter om riddarnas uppföstran finns övningslagserier med svärd som den vi visar beskrivna, säger Anders. Fast då gjorde man det som ett dramatiskt skådespel med en rättegång. Till och med en avrättning hade man med.

Just den delen har Sinkelipass till all lycka valt bort. Framförallt vill de ha ett medryckande, myllrande lustfyllt program – "en levande Brueghelmålning", som Pär uttrycker det. Och myller blir det trots den lilla ensemblen. Eftersom idén är att få med sig publiken så blir det per automatik en ganska stor trupp till sist.

Fast egentligen var det en tillfällighet att allt startade.

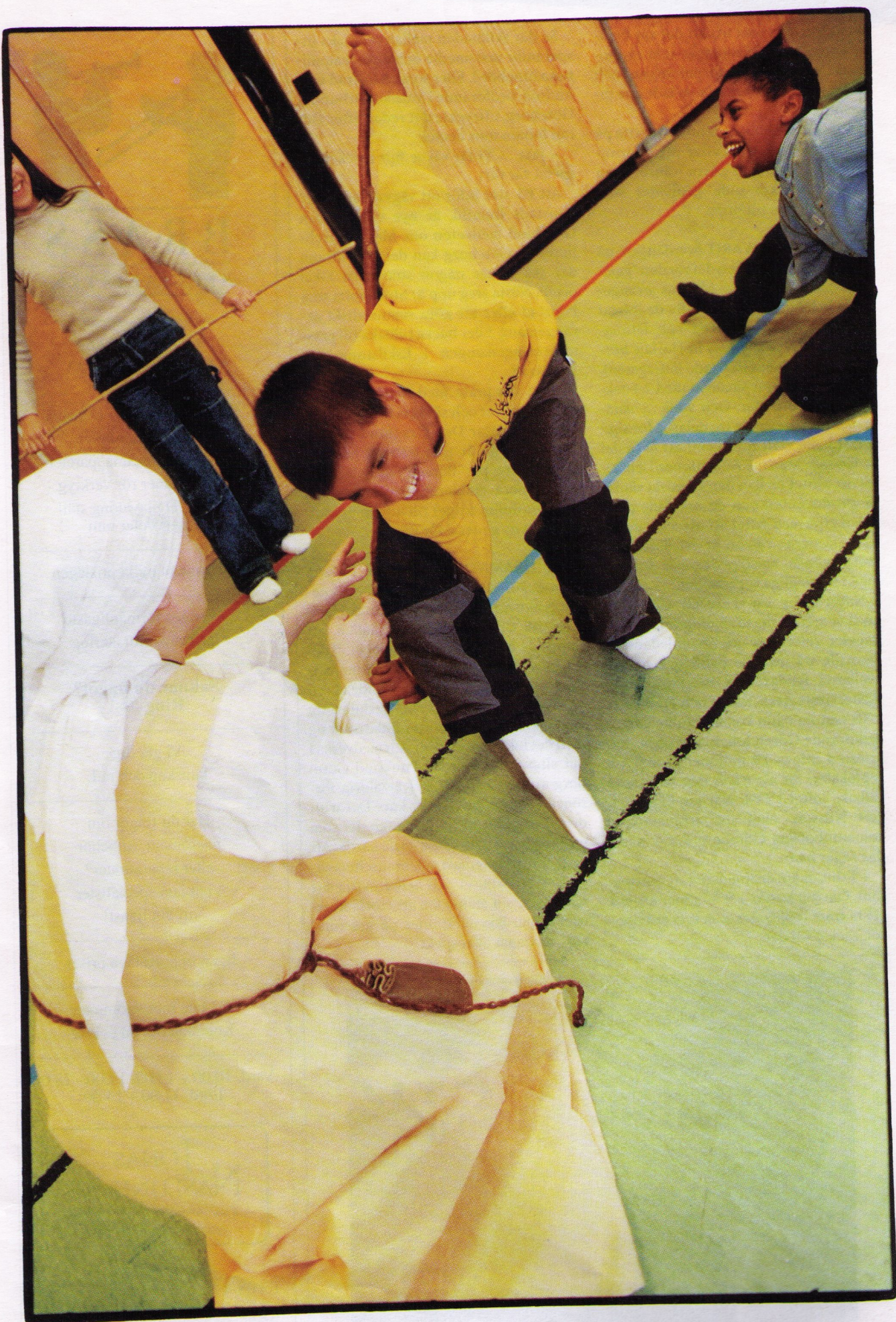
– Det var Hertig Karlsmarknad i Nyköping, säger Leif. Vi skulle spela medeltida musik och arrangörerna undrade om vi kände några dansare. Det gjorde vi ... och på den vägen är det.

Så det som närmast var tänkt som en engångsföreställning har nu gått 261 gånger, i och med heldagen i Klockarbergsskolan.

– Jag tror att det här är de bästa stunderna, säger Andreas. När någon kommer fram, lysande i ögonen och säger strålade: "Jag vill fåktas"! Då mår jag, inte minst om det – som idag – är en blyg flicka som vågar ta steget.

Då vet man att det gått hem. Och den som vågar det, vågar också rövkrok. Och "rövkrok" – kära läsare – är ju som bekant det svenskaste av all svensk kultur! ♦

FOTNOT: Sinkelipass är ett dialektalt ord för det franska uttrycket *cinque pas*, fem steg, som också är en dans där man dansar över korslagda käppar eller liknande. På andra platser i Sverige kan det heta till exempel skinnkompass, skinkapass eller skinkontepass.

Försöka bryta ryggen av sig kan man göra på flera sätt. Här är ett av de roligaste.